

סיני לעשותה, אינו דין שיהא חייב עליה גם משום שבועתו?

אמרו לו חכמים: לא. אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן, תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן, שאם נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל הרי הוא פטור, ונמצא דלא קרינן בה "להרע או להיטיב".

גמרא:

תנו רבנן: יכול נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל והא חייב? והוה אמינא שביכולתו להשבע, משום שכן היא משמעות "להרע" — לבטל מצוה? תלמוד לומר "להרע או להיטיב" — מה הטבה רשות, שאינה שייכת בכיטול מצוה, אף הרעה רשות. אוציא נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל, שהוא פטור!

יכול נשבע לקיים את המצוה ולא קיים, שיהא חייב על שבועתו משום דקרינן בה "להיטיב"? תלמוד לומר "להרע או להיטיב" — מה הרעה רשות, וכפי שיבואר להלן, אף הטבה רשות. אוציא נשבע לקיים את המצוה ולא קיים, שהוא פטור!

יכול נשבע להרע לעצמו על ידי שיחבול

כתובין הבאים כאחד אין מלמדוין! (144) שרק בקדשים ותרומת מלאכת המשכן חלין הדברים על ידי מחשבה בלבד, ולא בשאר מקומות.

ומקשינן: הניחא למאן דאמר: שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדוין, אלא למאן דאמר: שני כתובין הבאין כאחד מלמדוין, מאי איכא למימר שאם כן נלמד מקדשים ותרומת המשכן לענין שבועת ביטוי שיועיל גם בה מחשבה?!

ומתריצין: שבועת ביטוי הוה חולין, ואילו נדרי קרבנות ותרומת המשכן הוה קדשים. וחולין מקדשים, לא גמרינן!

מתניתין:

נשבע לבטל את המצוה, ולא ביטל — פטור. א-כז

וכן אם נשבע לקיים את המצוה, ולא קיים אותה, הרי הוא פטור, על אף שהיה בדיון, שיהא הנשבע לקיים את המצוה חייב, כדברי רבי יהודה בן בתירא.

וכך אמר רבי יהודה בן בתירא: מה אם על דבר הרשות, שאינו מושבע עליו מחר סיני לעשותו, הרי הוא חייב עליו כשנשבע לעשותו. מצוה, שהוא מושבע עליה מחר

ד"ה משום.

לענין קדשים הוא מדברי הימים, ושני הכתובים הבאים כאחד לא נאמר רק כששניהם בתורה, ולא כשאחד מהם בקבלה.

144. שאילו היה ניתן ללמוד מהם היתה התורה כותבת רק אחד משני הכתובים והשני היה נלמד ממנו, אלא ודאי באה התורה לומר שהדין הזה

ובתוס' הרא"ש כתב שתרומה היינו תרומה ממש שנאמר בה "ונחשב", וקדשים היינו תרומת מלאכת המשכן שנאמר בה "כל נדיב לב", ונקראת קדשים משום שהיה הקדש בדק הבית.

והקשה על רש"י, שהפסוק "וכל נדיב לב"

בביטול מצוה, שהרי ביטול מצוה אינה הטבה, אף הרעה אינה בביטול מצוה. ומעתה, אי איירי האי קראי בדבר מצוה, בהכרח דהאי "הרעה" שנשבע עליה, אינה "שלא אוכל מצה", אלא "שלא אוכל חמץ", דומיא דהטבה, שאוכל מצה, ואם כן "הרעה" גופה — הטבה היא ביחס למצוה, שנשבע שלא לאכול חמץ, ואמאי איצטריך כלל לכותבה והרי היא כלולה ב"הטבה"?! לכותבה והרי היא כלולה ב"הטבה"?!

וכמו כן, לא יתכן להעמיד את ה"הטבה" בדבר מצוה כי אקיש הטבה להרעה — מה הרעה אינה בקיום מצוה, שהנשבע לקיים מצוה אינו בכלל "הרעה", אף הטבה אינה בקיום מצוה. ואם כן, האי "הטבה", אי בעית לאוקמי בדבר מצוה, בהכרח שאינה על קיום מצוה אלא בביטול מצוה. כגון "אוכל חמץ בפסח", ואם כן, הטבה גופה — הרעה היא. והרי כבר נכתבה "הרעה" בהאי קרא, ולמה לי לחזור ולכותבה בלשון "הטבה"?

ולכן, בהכרח שאין הפסוק מדבר בדבר המצוה אלא בדבר הרשות!

והוינן בה: אי הכי, שדרשת להיקש של הרעה להטבה בצורה שכזאת, בדבר הרשות נמי, לא משכחת לה להאי קראי. כי אם נאמר שנשבע להרע לעצמו היינו שיאכל דבר שקשה לגוף, הרי יש לנו להקיש הרעה להטבה, ולומר: מה הטבה היא בדבר שטוב לגוף, אף "הרעה" היא בדבר שטוב לגוף. ובהכרח מדובר שנשבע שלא אוכל דברים הקשים לגוף. ואם כן, האי הרעה — הטבה היא?!?

בעצמו ולא הרע, יהא פטור? [משום דהוה אמינא שאסור לו לאדם לחבול בעצמו ואינו יכול להתחייב לחבול בעצמו], תלמוד לומר "להרע או להיטיב" — מה הטבה רשות אף הרעה רשות, אביא נשבע להרע לעצמו ולא הרע, שהרשות בידו לחבול בעצמו ולהרע לעצמו!

יכול נשבע להרע לאחרים ולא הרע להם שיהא חייב? תלמוד לומר "להרע או להיטיב" — מה הטבה רשות אף הרעה רשות, אוציא נשבע להרע לאחרים שאין הרשות בידו להרע להם!

מנין לרבות את הנשבע על הטבת אחרים שחייב לקיימה, למרות שאינו חייב כשנשבע על הרעת אחרים? תלמוד לומר "או להיטיב". "או" יתירה באה לדרשה, לרבות הטבת אחרים.

ואיזו היא הרעת אחרים שלא חלה עליה שבועתו? — אבה את פלוני, ואפצע את מוחו!

ועתה מבארת הגמרא את הברייתא:

וממאי דקראי להרע או להיטיב, בדבר הרשות כתיבי? דלמא, בדבר מצוה כתיבי, ובא הכתוב לחייב את הנשבע לקיים מצוה או את הנשבע לבטל מצוה?

לא סלקא דעתך! משום דבעינן הטבה דומיא דהרעה, והרעה דומיא דהטבה. ולכן, אי אפשר להעמיד את ה"הרעה" בדבר מצוה, דאקיש הרעה להטבה — מה הטבה אינה

וכן ב"הטבה", אם נאמר שנשבע שיאכל דברים הטובים לגוף הרי זה שלא כפי ההיקש של הטבה להרעה. ובהכרח איירי שנשבע שיאכל דברים רעים לגוף. ואם כן, האי "הטבה" — הרעה היא?!

אלא, חוזרת בה הגמרא מהלימוד של ההיקש של הרעה והטבה, וילפינן דאיירי האי קראי בדבר הרשות. **מדאיצטריך "או"** יתירה לרבות הטבת אחרים, שמע מינה דקראי בדבר הרשות כתיבי, דאי סלקא דעתך בדבר מצוה כתיבי תיקשי: השתא הרעת אחרים שהיא לבטל מצוה איתרבי, הטבת אחרים מיבעיא? אבל, אי איירי בדבר הרשות נחא, דאיצטריך לרבות הטבת אחרים על אף שלא יכול להשבע להרע להם, ואינה בכלל להרע או להיטיב.

ופרכינן: והאי "או" כיצד דרשינן ליה לרבות הטבת אחרים? והא מיבעי ליה לחלק, דשבועה להרע לחוד או להיטיב לחוד מחייבה קרבן. דאי לא כתיב "או", הוה אמינא שאינו חייב קרבן עד שישבע אתרוייהו להרע ולהיטיב?

ומשנינן: לחלק לא צריך קרא. דכל היכי דכתיב וי"ו החיבור משמעותו לחלק.

והוינן בה: הניחא לרבי יונתן שאמר משמע כל אחד בפני עצמו. **אלא לרבי יאשיה**, דאמר משמע שניהם כאחד, עד שיבאר לך הכתוב שכל אחד הוא בפני עצמו, מאי איכא למימר? הרי איצטריך "או" לחלק. ומנין לרבות הטבת אחרים?

דתניא: "איש אשר יקלל את אביו ואת אמו

— מות יומת!". **אין לי שחייב מיתה אלא המקלל את אביו ואמו ביחד**, המקלל את אביו ולא את אמו, או את אמו ולא אביו מנין שחייב מיתה? תלמוד לומר בסוף הפסוק של "איש אשר יקלל את אביו ואת אמו" "אביו ואמו קלל", לדרוש ממנו — **אביו קלל, אמו קלל!** שסמך את אביו לקללה שבתחילת הפסוק ואת אמו לקללה שבסיומו ללמדך שחייב על קללת כל אחד מהם בפני עצמה, דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר: משמע שניהם כאחד, אבל גם משמע כל אחד בפני עצמו, עד שיפרוט לך הכתוב כז-ב "יחדיו"!

ומשנינן: **אפילו תימא רבי יאשיה** דכעינן "או" לחלק ולא אייתר לן למידרש לרבות הטבת אחרים, נפקא ליה דקראי איירי שלא במקום מצוה משום שפבר לה רבי יאשיה כרבי עקיבא דדריש ריבויי ומיעוטי, דהריבוי מרבה את כל השבועות והמיעוט את דבר — מצוה. אי אמרת בשלמא האי קראי בדבר הרשות כתיב אתי המיעוט וממעט דבר מצוה, אלא אי אמרת בדבר מצוה כתיב, ממאי קא ממעט? אלא ודאי האי מיעוט קאי למעט הנשבע לבטל את המצוה ואילו הנשבע לקיים את המצוה איתמעט מדליתא בלאו והן.

שנינו במשנה: **אמר רבי יהודה בן בתירא: מזה אם הרשות הוא חייב, מצוה לא כל שכן.** אמרו לו: לא. אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן?

והוינן בה: ורבנן, שפיר קאמרי ליה לרבי יהודה בן בתירא, ואמאי פליג עליהם?